„BIEŁARUSKAJA KRYNICA“ Nr. 44 s h. SKANFISKAWANA.

Pierasyłka apłačana ryčałtam.

Nr. 45 (590). Wilnia, Paniadziełak 3 Śniežnia 1934 h. Hod X (XVIII).

БЕЛАРУСКАЯ КРЫНІЦА | BIEŁARUSKAJA KRYNICA

Palityčnaja, hramadzkaja i literaturnaja hazeta.

Adras Redakcyi i Administracyi: WILNIA, ZAWALNAJA 1—1 (Wilno, Zawalna 1—1). Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4-aj uwieč.

HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ

Košty wydawańnia pakrywajuć składki. Składka u hod 4 zał., na paŭhoda — 2 zał., na 3 miesiacy — 1 zał.

Якой павінна быць нашая палітычная арганізацыя?

(*Да справы абнаўленьня БХД*).

(Канец, пачатак гл. „Б. Крыніца“ № 43).

МОРАЛЬНАСЬЦЬ.

У параўнаньні з старавечнай стояй або эпікурыйцамі сучасныя партыі — на‘т наймацнейшыя з іх — вельмі недаўгавечны. Прычынаю гэтага ёсьць тое, што сучасныя партыі ў сваёй дзейнасьці ня маюць моральных заданьняў. Кожнаму, хто крыху прыглядаецца да жыцьця, відавочна вялікая патрэба моральнае працы сярод беларускага народу. Мы ня маем арганізацыяў-устаноў, дзе-бы народ наш даставаў моральнае ўзгадаваньне. Касьцёл - царква дагэтуль у чужых руках, беларускіх школаў нам не даюць. А чужыя ўплывы ўжо тым самым, што ймкнуцца забіць наш народ нацыянальна, могуць толькі яго дэмаралізаваць. Маралізацыйная дзейнасьць арганізацыі павінна: а) паддзержаваць моральнасьць у беларусаў, б) узгадоўваць наш народ, асабліва моладзь, моральна. Нашым заданьнем няхай будзе вырабіць этычны характар беларуса, каторы павінен адзначацца цьвярдзінёй пракананьняў, ідэйнай трывалкасьцяй, пачуцьцём павіннасьці й адказнасьці, грамадзкай і асабістай адвагай, злучанай з асабістай скромнасьцяй, станоўкасьцяй, чэснасьцяй, пашанаю аўторытэтаў, рупнасьцяй, пільнасьцяй, працавітасьцяй.

ПРЫЯЗЬНЬ.

Другой характэрнай адзнакаю старавечных партыяў і прычынаю іх даўгавечнасьці была прыязьнь паміж іхнімі сябрамі. Прыязьнь, брацкая любоў—ёсьць праяваю этычнасьці.

Мы ня маем свайго гаспадарства і нават ня ўвесь наш народ сьведамы. А дзеля таго ўсе сьвядомыя беларусы складаюць як-бы неарганізаваную партыю, усе—ідэйныя сябры між собку. Дык і пагатове павінны быць блізкія паміж сабою сябры арганізаванае партыі, зычлівасьць і прыязьнь паміж імі павінна быць яшчэ большай. Практычна гэтая прыязьнь павінна праявіцца ў узаемнай памозе матар‘яльнай і моральнай. Трэба зьвярнуць найвялікшую ўвагу на ўзаемную паддзержку ўсіх сьвядомых беларусаў, а асабліва сьпаўняючых свае нацыянальныя павіннасьці арганізавана. Мусіць быць зроблена ўсё магчымае, каб ніводзін сябра арганізацыі ня згінуў з прычыны свае галіты.

КУЛЬТУРНАЯ ПРАЦА.

Каб чалавек мог жыць, ён мусіць есьці. Але чалавек жыве ня толькі фізычна, але й душэўна. Душэўнай страваю беларуса мусіць быць культура беларуская. Дзе нашая культура—наша душэўная страва? Адна даўно апынулася ў архівах, звычайна чужых, захопленая й схаваная чужнікамі; другую носіць наш просты народ, сам яе шануючы і дазваляючы зьдзекавацца над ёй чужніком; трэйцяя творыцца, галоўна інтэлігенцыяй, у надзвычайна цяжкіх варунках. Мы згінем, калі ня вытварым свайму народу даволі свае душэўнае стравы. Народ наш, ня маючы даволі свае душэўнае еміны, змушаны будзе браць яе ад чужнікоў, а чужая страва ў нашых варунках прыходзіць ад нашых непрыяцеляў і нясе з сабою атруту. Дзеля таго ўсе сябры арганізацыі ад прафэсараў да няпісьменных улучна павінны весьці культурную працу беларускую, усім яна прыступна, хоць не ў вадноль-кавай меры. Адныя могуць адкрываць схаваную чужнікамі нашую мінуўшчыню, дасьледаваць нашую гісторыю, мову, другія тварыць літаратуру, трэйція выдаваць, іншыя ўзноў папулярызаваць вусным словам здабытую навукай веду і г. д., і г. д., а ўсе могуць і павінны займацца беларускім усьведамленьнем. Працы гэтулькі і гэткая яна разнастайная, што ўсім яе стане. Нават няпісьменныя могуць працаваць культурна тым, што самі навучацца чытаць і пісаць пабеларуску.

ГАСПАДАРСКАЯ ПРАЦА.

Гаспадарская праца мае заняць важнае месца, але весьціся яна павінна ў беларускім духу, інакш кажучы, быць у цеснай сувязі з беларускай культураю. Бяз гэтых умоваў гаспадарская праца карысьці ня дасьць.

Ня ўся культурная й гаспадарская праца мусіць быць ведзена ў самой арганізацыі палітычнай, наадварот, большасьць яе будзе вонках партыі, але мусяць яе весьці сябры яе.

Напасьледак, трэба запеміць, што паміж прапанаванымі гэтта заданьнямі дзейнасьці палітычнае арганізацыі ёсьць цесная сувязь і нават яны адна з аднае вынікаюць. Гэтак праца маралізацыйная і ўзаемнае памогі, брацкае любасьці вынікаюць з заданьняў нацыянальных і рэлігійных, а з усіх іх вынікае праца культурная й гаспадарская.

Дзейны Сьведка.

Прага.

† Św. p. Časłaŭ Rodziewič.

Niadaŭna tolki dawiedalisia my ab śmierci Časława Rodziewiča, jaki pamior užo ŭ 1932 h.

Rodam jon z Wialejščyny. Wiedamy biełaruski dziejač-adradženiec. Pracawaŭ pierawažna ŭ Miensku. Chwala balšawickaha praśledu biełarusaŭ zachapiła i jaho. Byŭ wysłany z Mienska ŭ Simbirsk, hdzie ŭ samocie, adarwany ad siamji, — bo žonka i dzieci byli pakinuty ŭ Miensku — rasstaŭsia z hetym świetam.

Sława pamiaci Jahonaj!

Krychu z ekanamičnaj hieohrafii Sawieckaj Biełarusi.

(Ptaciah, hl. „Bieł. Krynica“ Nr. 41).

Lasnyja bahactwy Saw. Biełarusi pryčyniajucca da razhortywańnia na šyrejšy maštab lasnoha promysłu. Jak my ŭžo ŭ wadnym z papiarednich numaroŭ „Bieł. Krynicy“ (Nr. 41) kazali, isnujučyja ŭ Biełarusi pradwajennyja i paŭstaŭšyja za apošnija hady lesaabrobčyja fabryki produkujuć wytwary ŭ takoj kolkaści, što nawat eksportujucca zahranicu. Da lasnoha promysłu naležyć jašče lesachimičny promysł, jaki koncentrujecca ŭ Barysawie, Babrujsku i Nowabielicy. Hety lesachimičny promysł reprezentujecca: wyrabam smały, terpentyny, dzierawianaha wuhollia i dubilna-ekstraktnymi pradpryjemstwami. Niadaŭna paŭstała na Biełarusi nowaja halina promysłu — heta wiskoznaja. U 1932 h. raspačała pracu wialikaja fabryka štučnaha šoŭku ŭ Mahilowie.

Promysł chimičny. Syrjawaja baza biełaruskaha chimičnaha promysłu nia wyčerpywajecca lesam. Na poŭnačy Biełarusi, na płoščy 120 tys. ha, znachodziacca wialikija pakłady sapropelitaŭ. Jak kažuć M. Grin i A. Kaufman u pracy: „Экономическая географія СССР“, 1933 h., — pramysłowaje wykarystańnie sapropelitaŭ adyhraje dla narodnaj haspadarki BSSR nadzwyčajna ważnuju rolu.

Dośledy nad chimičnaj pierarobkaj sapropelitaŭ pakazywajuć, što z ich možna atrymać žyžkawaje topliwa, rožnyja šmary i cely rad inšych cennych praduktaŭ.

U ŭschodniaj častcy BSSR na pahraniččy adciataj Smalenščyny znachodziacca wialikija pakłady fasfarytaŭ. Uciahiwańnie ich u eksploatacyju jašče tolki pačynajecca i biazsumniwu maje pierad saboj wialikuju budučyniu, dziela taho, što intensyŭnaja praduk-cyja lonu i kanoplaŭ u BSSR užo ciapier wymahaje wialikaj kolkaści minerelnych udabreńniaŭ, jakija prywoziać siudy haloŭnym čynam z Leninhradzkaj wobłaści. Adnak-ža dalejšyja perspektywy chimizacyi BSSR ciesna zwiazanyja z chimičnaj pierarobkaj torfu.

Plan druhoj piacihodki wysunuŭ sabie za zadańnie razharnuć šyroka torfiany promysł. Pawodle planu na abšary 1,5 miljona ha pawinien raźwicca ŭspomnieny promysł.

Promysł matarjałaŭ budaŭlanych. Promysł matarjałaŭ budaŭlanych apirajecca na wialikija pakłady krejdy, wapny, hliny, merhelija, kwarcowaha piasku i inš. Da wajny hetyja zaležy nia mieli značeńnia pramysłowaha na Biełarusi; tam siam funkcyjanawali maleńkija pradpryjemstwy, abrablajučy hetyja matarjały, ale jany mieli, možna skazać, chatni charaktar.

U sučasny mament, acaniŭšy hetyja bahactwy Biełarusi, promysł u hetaj halinie wielmi razharnuŭsia. BSSR dziakujučy hetamu začynaje zajmać adno z pieršych miesc u Saw. Sajuzie ŭ halinie ŭspomnienaha promysłu. Na terytoryi BSSR jość takija fabryki hetaha promysłu: Homielskaja mechanizawanaja šklanaja, Kryčaŭskaja cementnaja i cely rad inšych pradpryjemstwaŭ ahniaŭpornaha, ceramičnaha i cehlanaha promysłu.

Promysł metalowy. BSSR nia majučy swajej syrcowaj bazy rudnoj, ale majučy zatoje dahodnyja ŭmowy kamunikacyjnyja (wodny šlach, łučačy BSSR z metalurhijaj poŭdnia), metalowy promysł z kožnym dniom usio bolš i bolš pačynaje hrać značnuju rolu ŭ narodnaj haspadarcy BSSR. A niekatoryja haliny dakładnaj mechaniki, jak wyrab wiasoŭ, aptyčnych pryładaŭ i h. d. i wytwar sielska-haspadarčych pryładaŭ nabiraje nawat ahulnasajuznaje značeńnie.

Na BSSR pradukujecca dobraj jakaści i ŭ wialikaj kolkaści małaciłki, siačkarni, płuhi i inšyja sielska-haspadarčyja prylady. Najwialikšym pradpryjemstwam hetaj haliny promysłu metalowaha źjaŭlajecca niadaŭna pabudawanaja fabryka ŭ Homieli.

Dawoli bujnych raźmieraŭ asiahnuła taksama wytworstwa hrawijasartyrowačnych mašyn, kamieniadrabiłak, świdrlilnych stankoŭ i t. p. U wialikaj kolkaści wyrablajucca ŭ Biełarusi ćwiaki i t. p., a tak-ža jość bolš 20-ci metalowaabrobčych fabrykaŭ, jakija znachodziacca pierawažna ŭ Miensku, Homieli, Wiciebsku i Woršy.

Lohki promysł BSSR. Lohki promysł taksama šyrej pačaŭ raźwiwacca tolki paśla suświetnaj wajny.

Na pieršaje miesca ŭ halinie lohkaha promysłu wysoŭwajecca promysł šawiecki i krawiecki. Wystarčalnaść syrja spryjaje da bujnaha razrostu ŭspomnienaha promysłu. Krawieckija fabryki znachodziacca ŭ Miensku i Wiciebsku, abutkowyja ŭ Miensku, Wiciebsku i Homieli.

Najwialikšyja harbarskija centry znachodziacca ŭ Miensku, Wiciebsku i Mahilowie.

Treba taksama skazać, što ŭ Wiciebsku pabudawana wialikaja fabryka tkackaja.

Uspomnienyja haliny lohkaha promysłu ŭ BSSR całkom apirajucca na swaim miascowym syrcu.

(d. b.)

Lawon Paddubny.

БЕЛАРУСКАЯ ХРОНІКА.

Жалобная акадэмія прысьвячаная сьв. п. праф. Б. Элімах-Шыпіле адбудзецца 8 г. м. а гадз. 19 у залі пры вул. Завальнай 1—1 у Вільні. Ладзіць акадэмію Цэнтраля Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры. У праграме:

1) уступнае слова, — скажа старшыня Інстытуту Кс. В. Гадлеўскі,

2) рэфэрат аб жыцьці і дзейнасьці нябожчыка прачытае Кс. Ад. Станкевіч,

3) успаміны сваякоў нябожчыка і знаёмых.

Беларускі Календар-кніжка на 1935 год пад пазовам „Беларускі Народна-Гаспадарскі Календар“ выйшаў з друку і прадаецца. Мае 136 стар. друку і малюнкі. Леташні календар гэтага выдавецтва здабыў сабе заслужаную славу. Сёлетні яшчэ лепшы. У сёлетнім календары кніжцы ёсьць стары й новы стыль, праваслаўныя і каталіцкія сьвяты, усход і заход сонца, зьмены месяца і іншае. Ёсьць у ім уважна й добра апрацаваныя гэтакія аддзелы: 1. Гісторыя беларускага народу, 2. Геаграфія Беларусі, 3. Патрэбы беларускага народу, 4. Аддзел літаратурны (цікавыя й харошыя апавяданьні й вершы), 5. Гігіена (аб жыцьці, ядзе, вопратцы й лячэньні), 6. Вельмі багаты гаспадарскі аддзел (паміж іншым важны артыкул аб саджэньні соі).

Цана календара 65 грашоў. Прадаўцом і тым, што болей купляюць, даецца спуск. Дамагайцеся календара ў прадаўцоў у сябе на месцы. Выпісваць можна з беларускіх кнігарняў у Вільні або з Галоўнага Складу (Вільня, Зарэчча 14—7, М. Станкевіч). Хто выпісвае з Галоўнага Складу, той за перасылку ня плаціць. Напавер календары не пасылаюцца.

З студэнскага жыцьця. — Надзвычайны агульны сход сяброў Бел. Студ. Саюзу ў Вільні адбудзецца дня 9 XII сёлета, у залі VI галоўнага будынку У.С.Б. На парадку дзенным сходу: 1) адчыненьне, 2) выбар старшыні сходу, 3) справа спыненых у правох функцыйных двух сяброў Ураду БСС, 4) вольныя прапановы. Пачатак а гадз. 15.

— 4-га сьнежня ў першую гадаўшчыну сьмерці сябры БСС с. п. Пятра Пяршукевіча, у памешканьні БСС. (Завальная 1—1) адбудзецца — у чэсьць нябожчыка вечар. Пачатак а гадз. 19-й.

— З нагоды прыпадаючых сёлета 40 х угодкаў сьмерці Адама Гурыновіча, студэнта Тэхнолёгічнага Інстытуту ў Пецярбурзе, беларускага поэты і грамадзкага працаўніка, — Бел. Студ. Саюз дня 7-га сьнежня ладзіць у залі Б.І.Г.іК. юбілейны вечар. У праграме вечару паміж іншым — рэфэрат мгра Я. Шутовіча і абс. М. Пяцюкевіча аб жыцьці, творчацьці і грамадзкай працы А. Гурыновіча

Пачатак а гадз 19-й.

Што гэта значыць? Кожнага Беларуса павінна зацікавіць наступнае зьявішча. Нікаторыя з абітур'ентаў цяпер адзінай беларускай гімназіі ў Заходняй Беларусі, уступіўшы на ўнівэрсытэт запісываюцца ў чужацкую арганізацыю — Расейскі Студ. Саюз. Характэрна, што пакуль яны былі вучнямі бел. гімназіі, пісаліся Беларусамі, а як пакінулі бел. гімназію, — парвалі сувязь з беларускім жыцьцём, на'т выракліся беларускага імяні. Гэткая праява сьведчыць аб нястачы беларускага ўзгадаваньня моладзі ў бел. гімназіі, аб браку ў гэтай гімназіі беларускага духу. А трэба ведаць, што ў бел. гімназію прыймаюць моладзь толькі беларускую.

Дык што на гэта скажуць кіраўнічыя гімназіяй дзейнікі?

Дапамога для БСС і Т-ва Беларусаведы пры УСБ. З пачаткам сёлетняга акад. году ўлады віленскага ўнівэрсытэту прызналі—першы раз! — дапамогу для Беларускага Студэнскага Саюзу і Т-ва Беларусаведы пры УСБ, у суме па 200 зл для кожнай з гэтых арганізацыяў.

З беларускага жыцьця пад Латвіяй. Кепска жывецца цяпер беларусам пад Латвіяй. Аднак адраджэнска-вызвольны беларускі рух усё узмацняецца. Латыскі нацыяналізм занепакоіўся. Латвійскія ўлады забаранілі чытаць і распаўсюджваць беларускія кніжкі: „Kastuś Kalinoŭski, „Mužyckaja Praŭda“ i ideja Niezaležnaści Biełarusi“ Ад. Станкевіча, „Навейшая Гісторыя“ Вульфіуса і газэты „Б. Крыніца“ і „Новы Шлях“. Сапраўды, „ў страху вялікія вочы“.

У кожнай беларускай хаце павінен быць Беларускі Адрыўны Календар на 1935 г. Хто яго дагэтуль ня мае, няхай зараз-жа купляе, бо пасьля можа не хапіць! Купіць гэты календар можна ў віленскіх бел. кнігарнях і ва ўсіх прадаўцоў календ. на правінцыі

Ciomnyja chmary nad Eŭropaj i Lihaj Narodaŭ

Suadnosiny niekatorych eŭrapejskich dziaržaŭ ciapier wielmi napružany. Hałoŭnymi pryčynami hetaha napružańnia biezpasredna i pasredna źjaŭlajucca: plebiscyt u Saary i marsylskaja trahedyja.

Francyja zaniata bolš sprawaj Saary, jakoj škaduje ŭstupić Niamieččynie, nia šmat addajecca sprawie marsylskaj trahedyi. Zatoje Juhasławija žadajučy pomsty pakručwaje šablaj damahajučysia satysfakcyi.

Abiedźwie hetyja sprawy swaim ciažaram uzlahli na Lihu Narodaŭ, jakaja trymajučysia pryncypu, što čas—najlepšy lekar, sprawy adkładaje nadalej.

Liha Narodaŭ miełasia ŭziacca wyrašać hetyja sprawy ŭ minułym tydni, ale ŭznoŭ adłažyła swaje narady nadalej. Kažuć, što raniej hetyja narady nie pačnucca, jak 3 śniežnia. Kažuć, što narady Lihi ciapier adłožany na damahańnie Kamitetu Troch (Francyja, Anhlija, Italija), jaki naradžajecca ŭ Rymie, jak raźwiazać saarski wuzieł.

Pry hetym treba skazać, što Juhasławija skaržyć u Lizie Narodaŭ Madziarščynu za padtrymańnie terorystaŭ, što zabili ŭ Marsylii juhasławianskaha karala i francuskaha ministra. Francyja, chočačy ŭwiaści ŭ Saaru swajo wojska na čas plebiscytu skaržyć u Lizie Narodaŭ Niamieččynu byccam za padhatoŭku zachapić Saaru siłaj, biez hałasawańnia.

Pahroza Juhasławii i supolny front Madziarščyny, Aŭstryi i Italii.

Juhasławija zaskaržyŭšy ŭ Lizie Narodaŭ Madziarščynu pahražaje swaim wystupleńniem z Lihi, kali apošniaja nia wyrašyć na jaje karyść sprawy źwiazanaj z marsylskaj trahedyjaj. Apračа hetaha, jak padajuć hazety, pačałasia koncentracyja juhasławianskaha wojska kala madziarskaj hranicy.

Dziela hetaha pamachiwańnia šablaj Juhasławijaj, pačaŭ twarycca suproć Juhasławii supolny front Madziarščyny, Aŭstryi i Italii.

Ministry zahraničnych spraŭ Čechasławaččyny i Rumynii padali ŭ Lihu Narodaŭ da wiedama, što Čechasławaččyna i Rumynija padtrymliwajuć Juhasławiju i što ichnija suadnosiny z Madziarščynaj z sprawaj Juhasławii zawastrylisia.

Francyja—Polšč i ŭschodni blok dziaržaŭ.

Wiedajem, što miž Polščaj i Francyjaj suadnosiny mocna achaładzieli i wiedajem, što Polšč, taksama, jak i Niamieččyna, padtrymać h. zw. uschodni blok dziaržawaŭ admowiłasia. Na henym bloku Francyja i inšyja dziaržawy bazujuć hwarancyju miru na ŭschodzie Eŭropy, asabliwa na pabiarežžach Bałtyku. Woś ža Francyja prabujučy adciahnuć Polšč ad Niamieččyny źwiarnułasia da polskaha ŭradu z notaj, u jakoj zapeŭniaje, što jana, Francyja, nia dumaje źmianiać palityki i biare pad uwahu Polšč, takuju, jakaja jana jość, h. zn. z jaje dyplomatyčnymi zaściarohami i zabawiazańniami.

Polšč maje dahawor z Niamieččynaj i z Francyjaj. Francyja maje parazumieńnie z Sawietami i dziaržawami Małoj Antanty.

Francuski ŭrad u swajej nocie da Polščy adciemiŭ i toje, što Francyja biare pad uwahu pałažeńnie i tych dziaržaŭ, što zacikaŭlenyja ŭ zakliučeńni h. zw. uschodniaha bloku. Nota ćwierdzić, što ŭ hetym nowym dahawory susim mahčyma źmiaścić isnujučyja dwubakowyja ŭmowy.

Takim čynam hołas ciapier maje Waršawa i Berlin.

Japonija siahaje dalej u Aziju.

Japonskaja armija pačała akupacyju kitajskaj prawincyi Čehar. Hetaja prawincyja maje dla Japonii wialikaje stratehičnaje i haspadarčaje značeńnie. Jana hraničycca z balšawickaj i manholskaj respublikaj. Japonija siahajučy hetaj prawincyi maje namier bazawać u joj siłu dziela dalšaj ekspansii. Hetaja rabota prawodzicca byccam u cichim parazumieńni z kitajskim uradam. Hety fakt wielmi mocna trywožyć balšawikoŭ.

Wincuk Adwažny. 23)

Chłapiec.

POWIEŚĆ.

II. Padhatoŭka.

Z padhatoŭkaj treba było śpiašacca, bo da ekzaminu času astałosia nia mnoha. Stała Hanula šukać adpawiednaha wučyciela. I wot akazałasia, što Zawałaka nie takaja ŭžo biednaja na ludziej. U miajscowaha dziaka Kuźmy Narcukiewiča byli dwa syny, katoryja wučylisia ŭ prawasłaŭnaj duchoŭnaj seminaryi ŭ Wilni. Adnaho nazywali „Šurka“, a druhoha „Wańka.“ Šurka byŭ wysoki, świetła-ryžy i dosyć pryhožy junak, a Wańka byŭ krasna-ryžy, hruby i dosyć biezabrazny chłapiec. Šurka wučyŭsia dobra, ale piajaŭ drenna. Zatoje ŭmieŭ užo wypiwać nia horš ad rodnaha baćki. A Wańka piajaŭ dobra, ale wučyŭsia słabawata i sioleta dastaŭ pieraekzaminoŭku z łacinskaha jazyka.

Sam Kuźma byŭ čaławiek hawarki, wiasioły i mieŭ skłonnaść da filazofii, asabliwa dziubnuŭšy harełki. Bywała, cełymi hadzinami pahładžywaŭ swaju biełuju doŭhuju baradu i tałkawaŭ na wysokija temy.

Nu, i barada ŭ Kuźmy była słaŭnaja! Razychodziłasia na dźwie roŭnyja časci i zakrywała čuć nia cełyja hrudzi. Kuźma lubiŭ swaju baradu niepamierna. Rasčesywaŭ jaje i razhładžywaŭ z wialikim nabaženstwam, asabliwa ŭ carkwie, i pahladaŭ na ŭsich i nawiet na papa zhary, bo ŭ taho była barodka redzieńkaja — prosta kasmyl, a nie barada. — Dudziuk jon prociŭ mianie z swajej baradoj! — hawaryŭ dziak na papa. A pop i sapraŭdy nazywaŭsia Dudziuk. Takoje ŭžo jahonaje było proźwišča.

Tawaryšam Kuźmie bywaŭ wučyciel Kuksač, katory taksama lubiŭ u mieru wypić i paspračacca z Narcukiewičam.

— I čamu Boh daŭ čaławieku dwoje wačej?— pytaŭsia Kuźma wučyciela.

— Boh tak, značyć, zachacieŭ, dyk i daŭ,— kazaŭ wučyciel.

— Pastoj, pastoj! — pierabiŭ jaho Kuźma,— ty tut miakinaj nia wykruciššia, — hawary mnie tołkam. Wot skažy mnie, našto Boh aboje wačej pasadziŭ spieradu? Nu, budź ty mudry — adkažy! A ja, — kazaŭ dalej Kuźma, — daŭ-by adno woka spieradu, a druhoje zzadu, abo zrabiŭ-by jašče lepš: kab adno tabie świaciła ŭ dzień, a druhoje ŭ nočy. Nu što, moža drenna ja kažu, ha? — I dziak pahładziŭ baradu.

— A jak tahdy, waspan, chadziŭ-by, kab aślep na piaredniaje woka? — spytaŭsia wučyciel.

— Ej ty, brat, chitry! Nia darma ty nazywaješsia Taŭkač, — kazaŭ Kuźma.

— Ja — Kuksač! — paprawiŭ wučyciel.

— Ja ž i kazaŭ — Taŭkač! I chitry ty, brat ty moj! Musić ciabie małoha matka miakam paiła! A chitraść — heta łukaŭstwa, a łukaŭstwa — heta ašukanstwa, ašukanstwa — heta wialiki hrech! Dyk ty, bratok, pojdzieš na samaje dno ŭ piekła,— nu, i tam ty prapadzieš! I škoda mnie ciabie, choć ty płač!

I ŭžo Kuźma sapraŭdy pačynaŭ płakać. Ale zara nabiraŭ rezonu i kazaŭ:

— Što ž my budziem płakać? Lepš budziem za ciabie malicca i spasać twaju hrešnuju dušu, bo i ty, choć Taŭkač, ale nibyto taksama čaławiek.

Tut Narcukiewič wyniaŭ z kišani kamerton, uderyŭ ab dałoń, paśla pryłažyŭ da wucha i padaŭ ton: ut, la, fa, ut. Ale jany siadzieli tolki ŭ dwuch u maleńkim pakojčyku, u karčmie Lejzara Zawałackaha. Tymčasam Kuźma dawaŭ čatyry tony — heta na dwuch było zamnoha: patrebny byŭ poŭny chor.

— Hej Chaśka, Sorka! — kryčaŭ Kuźma, — siudy! Chaśka i jejnaja dačka Sorka ŭwajšli ŭ kamorku.

— Nu, što? — pytała Chaśka.

— Biary ton! — hamaniŭ Kuźma — „ut!“ Ciahni, kab ciabie trasca! Pośle Sorcy daŭ altowy ton, Kuksaču — tenara, a sabie — basa. I sam pačaŭ piajać: „So światymi upako-o-oj! ..“

— A wy čamu maŭčycio! — zakryčaŭ Kuźma na swaich śpiawakoŭ.

Ale Kuksač užo paśpieŭ ciškom wyjści z karčmy, a Chaśka z Sorkaj stajali i śmiajalisia. Kuźma sa złości prahnaŭ i ich.

Astaŭšysia adzin, Kuźma lubiŭ pahawaryć sam z saboju. Tahdy nichto jamu nie miašaŭ i jon wyskazywaŭ usio, čym dahetul nabaleła duša. Uhłyblaŭsia ŭ carkoŭnyja sprawy, prajektawaŭ rožnyja reformy, asabliwa ŭ śpiewie i ŭ adnosinach pamiž duchawienstwam.

— Praŭdu skazać, to dziak u carkwie ważniejšy ad papa, bo dziak bolš ad papa piaje i bolš maje knižak. Zatoje i ja na papa nie pajšoŭ, a astaŭsia dziakam.

Tut Kuźma zadumaŭsia.

— Uziać, — kazaŭ jon, — chacia-by majo pałažeńnie. Ja stary regient i maju za saboj wialikija zasłuhi. Mianie, dziakawać Bohu, užo wyhnali z dwuch, samych najwyšejšych, służbaŭ. A naš pop lubić kryknuć: „Ej, ty tam, Kuźma!“ A hety Kuźma byŭ kaliści basam u archirejskim chory Kuźma byŭ regientam u błahačynnaha, — wot chto tabie Kuźma Narcukiewič! Kuźma — tabie nia prostaja Kuźmišča. A padčas służby nia ja prychodžu da papa pytacca, bo ja ŭsio wiedaju napamiać, a pop prychodzić da mianie i łaskawa pytajecca: Jaki ŭ nas siahodnia trapar? A ja — niby ničoha — kažu: — Heta-ž wiedama, pieršy trapar światočny, a druhi waskresny. Abo zakliča mianie ŭ aŭtar i pytaje: Jaki budzie u nas siahodnia prakimien? I chitry naš pop! Oj chitry! Choča pry tym źniuchać, ci ja hetaha-taho?... Jak ty, brat, mianie źniuchaješ, kali ty sam taho-hetaha... Dyk, značyć, my aboje-raboje. Che-che-che! — śmiajaŭsia dziak, až zaliwaŭsia, kruciŭ haławoju i pryhładžywaŭ baradu.

I machajučy rukami, tałkujučy na cеły hołas, Kuźma wychodziŭ z karčmy poznym wiečaram i kirawaŭsia damoŭ. Adnak-ža braŭ kirunak saŭsim praciŭny, błudziŭ pa miastečku, a pośle ciahaŭsia

Roznyja wiestki.

Z UKRAINSKAHA ŽYĆCIA.

Rewizyjny Sajuz Ukrainskich kooperatyŭ pawodle rasparadžeńnia polskich uładaŭ zmušany zwuzić i ahraničyć swaju dziejnaść. Ad 1 studzienia 1935 h. dziejnaść R.S.U.K. źmiaščacca budzie tolki ŭ troch halickich wajawodztwach, a ŭsie ukrainskija kooperatywy na Wałyni, Palessi, Chołmščynie i Łemkaŭščynie buduć pryłučany da polskich sajuzaŭ.

Kamienny wuhal na Wałyni. Wučonyja daśledzili, što na Wałyni nad rakoj Stachodam jość pad ziamloj kamienny wuhal.

Z POLŠČY.

Siamiejnyja niałady. U partyi B. B., jakaja padtrymliwaje ciapierašni Ŭrad, n'ama ŭnutry zhody i wyrazna aznačajucca try hrupy, što miž saboju nia ładziać. U siaredzinie staić ciapierašniaje BB, jakoje prawodzić „čystku" likwidujučy narastajučyja ŭściaž skandały, na lewa staić radykalny „Legjon Młodych," na prawa wystupaje ŭžo ŭ niekatoraj miery apazycyjna hrupa najbahaciejšych— konserwatystaŭ.

Dziaržaŭny niedabor. U kastryčniku dziaržaŭny skarb mieŭ niedaboru 7 miljonaŭ zł. A hety miesiac nazywajecca „sytym," bo hetaj paroj najbolš płaciać padatkaŭ.

Pałašuk u Waršawu piechatoj i ciahnikom. Nadowiačy z Wilenščyny, Nawahradčyny i Paleśsia wazili ciahnikom sialan, asabliwa maładych, pa Polšcy, pakazwali polskaje bahaćcie. U darozie karmili, haślili i wazili na kazionny ščot. U hety čas za niekalka sotniaŭ wiorst prybyŭ u Waršawu z Paleśsia piechatoj sielanin Myška, šukajučy „sprawiadliwaści,"— imienna, kab sekwestratar nie zabraŭ u jaho karowy, jakuju apisaŭ za padatki.

Šarawarak. U Sojmie budzie razhladacca prajekt pašyreńnia zakonu ab šarwarkach. Pawodle jaho šarawarkam papraŭlalisia-b darohi nia tolki h·minnyja, ale pawietawyja, wajawodzkija i nawat dziaržaŭnyja.

Kolki wierni·cca z Francyi polskich rabotnikaŭ? My užo pisali, što Francyja maje wysielić polskich rabotnikaŭ, jakich jašče ciapier jość u Francyi 518 tysiač. Užo wiarnułasia sioleta 5 tysiač.

Biezrabоćcie. Wa ŭsiej Polšcy zarejestrawanych biezrabotnych 10 listapada było 302 tysiačy asob. Biezrabоćcie pawialičwajecca.

Ziemlarobstwa ŭ daŭhoch. Pawodle abličeńniaŭ, ahulnaje zadoŭžańnie ziemlarobstwa ŭ Polščy siahaje wialiizarnaj sumy 5 miljardaŭ zł.

Z ZAHRANICY.

Nia słuchajuć Lihi Narodaŭ i wajujuć. Užo kala 2 hadoŭ u Paŭdzionnaj Amerycy wajujuć Boliwija z Parahwajem. Abiedźwie henyja respubliki naležać da Lihi Narodaŭ, ale hetaj Lihi nia słuchajuć i wajujuć.

Abława na čužaziemcaŭ u Rumynii. Nadowiačy rumynski ŭrad prawiou abławu na čužaziemcaŭ u swajej dziaržawie. Aryštawana 12 tysiač asob; najbolš aryštawana charwat, što paŭciakali z Juhasławii ad serbskaha tam teroru. Henaja abława adbyłasia biazsumliŭna pa prośbie juhasławianskaha ŭradu.

Žudasnaja statystyka. U 16 ja ŭhodki spyneńnia suświetnaj wajny Liha Narodaŭ wydała statystyku, u jakoj zličany achwiary apošniaj wajny. Zabita 10 miljonaŭ ludziej, ranienych było 19 miljonaŭ asob, z hetych 7 miljonaŭ stalisia inwalidami; pa zabitych i pamioršych žaŭnierach astałosia 9 miljonaŭ udowaŭ i 5 miljonaŭ sirot; z terytoryi wajennaha dziejańnia było wysielena 10 miljonaŭ asob.

„Załaty blok" traščyć. Wiedajem, što Anhlija i Ameryka abnizili sami canu swaich hrošaj i dziela hetaha lahčej im pradawać swaje tawary zahranicu. Niekatoryja dziaržawy, miž inšymi: Polšč, Francyja, Belhija, Holandyja, Šwecyja, stwaryli h. zw. „załaty blok," zabawiazaŭšysia nie abnižać cany swaich hrošaj. Ale hety „blok" pačynaje traščeć: u Holandyi, u Belhii mocny nachił da abniženńia cany hrošaj; wyklikany nadziejaj, što pry abniženni cany lepš buduć kankurawać z Anhlijaj. Taksama haworać ab abnižcy cany hrošaj i ŭ Francyi. Kali sapraŭdy abniziać cany hrošaj u hetych krajoch, dyk prydziecca hetaa samaje rabić i Polšcy.

Nichto ich nia choča... Z miesiac tamu wyjechała z Polšcy ŭ Palestynu 300 žydoŭ. U Palestynie ich nie pryniali, nie dazwolili im na't z karabla źleści; nie pryniali žydoŭ i inšyja dziaržawy. Žydy hetak pajezdziŭšy biez pierasiadki wiarnulisia nazad u Polšč.

Nowy hoład u Saw. Ukrainie. Sekretar Mižnarodnaha Kamitetu Pomačy Haładajučym u Sawietach d-r E. Ammende piša: atrymliwajem amal štodzień wiestki z Sawieckaj Ukrainy, što tam uznoŭ pačaŭsia hoład i što zaraz uznoŭ pačniecca masawaje ŭmirańnie narodu z hoładu. Arhanizacyi ŭsiaho świetu pawinny dać pomač haładnym u Sawietach.

Rastrely ŭ Kijewie. Nadowiačy kamunisty aryštawali 3 aficeraŭ čyrwonaj armii ŭ Kijewie, jakich zaraz-ža—za try hadziny—rastralali. Winawacili ich za padhatoŭku da buntu proci Sawietaŭ.

Kałchoźniki ŭ Sawietach masawa režuć skacinu. Sawieckija hazety padajuć, što ŭ Adeskim wokruzie kałchoźniki i „adzinaličniki" masawa režuć skacinu. Hetaje źjawišča tłumačać niastačaj pašaru.

Relihijnaje žyćcio ŭ Saw ach u padziamielli. Adzin spec—inžynier, što niadaŭna wyjechaŭ z Sawietaŭ, apiswaje, jak u SSRR. tworycca nowaje chryścijanstwa i nowaja Carkwa. Jon piša: carkoŭnaje žyćcio schawałasia ŭ padziamielle, na pawierchni jaho mała astałosia. Staryja swiaščeńniki ŭmirajuć, ale na ich miesca paświačajuć maładych i heta robiać u paddziamielli. Świaščeńniki tajkom chryściać dziaciej i adwiedwajuć chworych. Wierujčych ludziej mnoha i pierawažna maładyja; źbirajucca na bahasłužeńnie tajkom i tajkom spawiadajucca. Rabоčyja achwotna, chto što moža, achwiaroŭwajuć na ŭtrymańnie świaščeńnikaŭ. Achwiary źbirajuć pierawažna dzieci.

Z WILNI.

Čatyry sudowyja sprawy na litoŭcaŭ. „Vil. Ryt." z 10.XI sioł. h. pawiedamlaje, što apošnim časam było ŭ litoŭskim sudzie 4 sprawy a litoŭcy sudy na litoŭcaŭ byccam za nielehalnaje nawučańnie z zabaronienych kniżak i mapaŭ. Cikawa, što ŭ rezultacie sud usich abwinawačanych apraŭdaŭ. Jak bačym, palicyja časta zamnoha starajecca.

Piśmy z wioski.

Akcyja polskaja ci katalickaja?

Tabaryški, Wil.-Trocki pawiet. Užo minuła z paru miesiacaŭ, jak usie hazety pisali, što S.M.P. budzie zamieniena na S.M.K. Zmiena nazowu nastupiła sapraŭdy, ale rabota astałasia taja samaja. Prykładam hetaha moža być našaja parachwija, u katoraj probaršč starajecca ŭsimi siłami ŭtrymać u nas polščynu i wykazać, što heta jość čysta polski kraj. Woźmiem dla prykładu świata Chrysta Władara 28 kastryčnika. U kaściol pryjšło S.M.P., ci S.M.K. z štandaram, z biela-čyrwonymi polskimi stužkami Niekatoryja z parachwijan, pabačyŭšy heta, z kaścioła wyjšli. Nieświadomaja masa astałasia ŭ kaściele, ale ci maje heta značyć, što siarod ich katalicki ksiondz pawinien prawodzić polskuju rabotu? Dziela hetaha niezdawoleńnie i ŭ nieświadomaj masie. Kab heta peznać, treba było tolki pasłuchać hałasy, jakija byli čutny pašla nabaženstwa.

St. Wiałhorskaja.

Ab našym haspadarčym žyćci.

Dubrowa, kala Rakawa, Maładečanskaha paw. Sioleta ŭradžaj byŭ ništo sabie, možna skazać dobry. Bulba krychu padhniła, ale chapaje i zdarowaj. Lon kala nas sioleta tak-ža ŭradziŭ i padtrymaŭ našych haspadaroŭ (krychu apłacilisia ad pazaciahinanych padatkaŭ). Biada, što ziemlarobskija pradukty tannyja, a fabryčnyja tawary darahija. Woś ceny na apošnim kirmašy ŭ Rakawie: za pud žyta płacili 1 zł. 40 hr., pud aŭsa — 1 zł. 20 hr., pud jačmieniu — 1 zł. 60 hr.

---

pa paloch, kala rečki i načawaŭ, hdzie pryšłosia. Prytym Kuźma wielmi dziwiŭsia, što chata niehdzie zyjšła z miejsca. Pakul nierašče sam nie dahadaŭsia. Aha! — kazaŭ jon sam sabie, — hetaž musić ciapier było ziemlatrasieńnie, bo ziamla tak i chodzić pad nahami i ŭsie rečy kruhom skačuć, jak ašaleŭšy. Značyć, i chatu niehdzie čort zaprataŭ. A dobraja była chata! — kazaŭ Kuźma, krepka ŭzhychnuŭšy. — Žyŭ ja ŭ joj užo hadoŭ z dwaccać. Tut i dzietak dahadawaŭ i žonku pachawaŭ— „Wiečny joj pakoj!"

Tak to ki supakojwaŭ Kuźma sam siabie i tahdy ŭžo ćwiorda spaŭ pad prydarožnym kamieniam až da zaŭtrašniaha białaha dnia.

Heta paŭtarałasia wielmi časta. My sumysna zatrymalisia tut daŭžej i paznajomili čytača z Kuźmoju, bo jon budzie nam patrebny i ŭ dalejšym raskazie.

Ciapier pašpiašym wiarnucca da dziakowych synkoŭ. Staršy, Šurka, mieŭ praz leta dwoch wučniaŭ: Wincusia, katoraha pryhataŭlaŭ da ekzaminu ŭ treciaje addzialeńnie Haradzkoha wučyliśča, i swajho brata — Wańku, katoraha pryhataŭlaŭ da cinskaj pieraekzaminoŭki.

Wincuś tak staraŭsia, što treba było chłapca ździeržywać i prosta adrywać ad kniżki U darozie na lekcyju hołasna paŭtaraŭ sam sabie swaje zadačy. Hanula hładzieła i jasna bačyła, što chłapiec pajšoŭ pa pryzwańni. A dziadźka Symon hładzieŭ i kazaŭ: — Čamu heta ja kališci byŭ taki durny i laniŭsia wučycca? A ciapier užo pozna. A dziadźka Tamaš kazaŭ: — Ty. chłapiec, idzi ješci, bo saŭsim zabješsia ad hetaj nawuki!—A stary dziadźka Matusewič ničoha nie kazaŭ, tolki pykaŭ lulku i dumaŭ: — Zdurnieli ludzi ad hetaj nawuki! Im užo mała čornaha chleba, chočycca anansaŭ. Kažuć, što wučonyja budie latać kališci pa pawietry. Oj, nałatajuć jany ŭ lichi kaniec, što nie budzie ni chleba, ni ananasaŭ. I našto prostamu chłapcu nawuka? Lepš wučyŭsia-b na šaŭca — zara Hanula mieła-by kusok chleba!

A susiedni žydok, Jankiel, pytaŭsia: — Nu, Wincuk, na kaho ty budzieš wučycca? Kažuć, što na ksiandza? — Praŭda-a?

— Nia wiedaju jašče, — kazaŭ Wincuś.

— Nu, tut nie majo dzieła, — kazaŭ Jankiel. Ale ja radziŭ-by iści na ksiandza.

— Čamu?

— Nu, bo ksiandzy ciapier dobra zarablajuć, heta dobry interas. Tolki adna ŭ ich bieda, što nia možna žanicca, a heta uj, jak trudna!

A dziak Kuźma Narcukiewič, dobra wypiŭšy, hładziŭ Wincusia pa haławie i kazaŭ: — Ty chłapiec — maładziec! Ja widžu, što z ciabie kališci buduć ludzi. Ech, kab ty byŭ maim synam!...— bo maje nie pajšli pa mnie i Šurka budzie horkim pjanicaj, a Wańka — hultaj! Wot ekzaminu nia zdaŭ. A čamu nia zdaŭ? — Licha-ž jaho baćku wiedaje! Jakija z ich buduć papy? Ni jany noty znajuć, ni jany toje—heta. Jak ich tam u seminaryi wučać? Prosta, chłapcy błajuć, jak awiečki, choć i maje rodnyja syny. — A ty, chłapiec, wot byŭ-by pop,— nad papami pop!

— Ja nia budu papom, — baraniŭsia Wincuś.

— Nu, a chto-ž ty budzieš? Pazwol sam siabie zapytacca? — kazaŭ, pachiliŭšysia da Wincusia, Kuźma.

— Ja budu ksiandzom.

— Wiš ty — jeretik kakoj! — kazaŭ dziak.— A ty dumaješ, što ksiondz — to nia pop? Jej Bohu — pop! Z usich bakoŭ — pop.

— Papa, ostaw jewo! — kazaŭ Šurka i aściarožna wywodziŭ baćku ŭ kuchniu. Tam dziak spracaŭsia dalej sam z saboju, haworačy: —

— Znaju ja hetych ksiandzoŭ! Chi-itryja ja! jezuity: barada im miašała — abrezali jaje; wołasy miašali — abrezali i wałasy; poły i rukawy im miašali—taksama abrezali; žonka i dzieci im miašali — jany i žonku abr.. br... kinuli, — jeretiki jany etakija! A tak u druhim usim — dyk ksiondz z papom — roŭnyja papy. Ja i swajmu papu heta samaje kazaŭ, dyk i jon nia moh ničoha adkazać,— tolki dzior swaju kurtatuju barodu i nosam kruciŭ.

A Wincuś siadzieŭ za pieraharodkaj i pryhataŭlaŭ lekcyju. Ale tut zasłuchaŭsia ŭ nawučnyja wywady dziaka i až kisnuŭ sa śmiechu.

A za druhoj pieraharodkaj Šurka wučyŭ Wańku łacinskaj hramatyki i bieskaniečna paŭtaraŭ adny i tyja samyja słowy. Najbolš cikawiŭsia Wincuś tym, što Wańka paŭtaraŭ pa dwa razy adno słowa: civis civis, exercitus-exercitus, panis-panis. Pośle Wańka skłaniaŭ hetyja słowy, wielmi mylaŭsia i dastawaŭ pry hetym ad staršaha brata za wuchа, abo j prosta pa zubach. Wańka časam płakaŭ, časam adhryzaŭsia, abo časami biehaŭ da baćki sa skarhaj. Baćka, kali byŭ pry swaich, zara stanawiŭsia na staranu Šurki, i Wańka dastawaŭ jašče bolšuju karu, i tahdy cely dzień płakaŭ, abo ŭciakaŭ z chaty. Ale, kali Kuźma byŭ padwypiŭšy tuha, tahdy zastupaŭsia za Wańku i haworyŭ: Ty, Šurka, świrepyj čełowiek! Našto papu patrebna łacina? Pop usioroŭna jezuitam nia budzie. My kališci saŭsim łacinskaj hramatyki nia wučylisia, a wot byli papami lepšymi, jak wy z wašaj jezuickaj łacinaj. Wot chacia-by i naš pop, Dudziuk: choć łacinu ŭmieje, ale ŭsioroŭna Dudziuk —dudziukom ..

— Kali tak, dyk ja saŭsim Wańku nia budu wučyć, — haworyŭ razžaleny Šurka. — Našto mnie heta bieda? Ja swaje ekzaminy ŭsie pazdawaŭ, a jon u seminaryi laniŭsia, — niachaj ciapier sam dahaniaje.

— Nu, nu! Ty, brat, nie razychodźsia! — kazaŭ jamu Kuźma. — Jak uziaŭsia wučyć, dyk wučy i nie stanawiśia ŭsłupki. Ja hawaru toje, što mnie prydziecca, a ty rabi toje, što tabie treba!

Tak Wincuś pryhataŭlaŭsia ŭ dziakowaha Šurki praz cely miesiac z hakam. A Hanula pracawała—harawała i zapłaciła Šurku piać rublоŭ załatam.

pud pšanicy — 3 zł., pud lnianoha siemia—ad 4 zł. 50 hr. da 6 zł. 50 hr., pud lonu wałakna — ad 12 da 23 zł., pud bulby — 30—35 hr.; karowa — ad 60 zł. da 130 zł., pud świni kormnaj, što ważyć kala 12 pudoŭ, 13 zł. 50 hr. i biaruć 2 pudy z paławinaj na adchod, wahaj 6—7 pudoŭ — 11 zł. 50 hr. za pud, biaručy 2 pudy ad štuki na adchod. Nadwornyja świni darahija: hadawy dobry parsiuk kaštuje 40—50 zł. Awiečki płacili ad 6 da 15 zł. za štuku. Na koni cana siaredniaja. Kury ad 1 da 2 zł., husi 3 zł. i 3 zł. 50 hr., wutki pa 2 zł. Jajki dziesiatok 60—65 hr., masła funt 70 —90 hr., syry 30—50 hr.

Pa hetaj canie pradajučy, sialanie nijak nia mohuć kuplać fabryčnych tawaraŭ, na jakija jašče ŭsio daŭniejšaja, wysokaja cana.

J. Makar.

Нашая вёска.

Сімакова, Стаўпецкага пав. Прачытаўшы газэту „Беларуская Крыніца" я даведаўся, што з шмат якіх вёсак пішуць у гэтую газэту аб сваім жыцьці. Дык чаму-ж не напісаць і мне аб жыцьці ў нашай вёсцы. У нас усе беларусы, але яшчэ нацыянальна мала сьведамыя. Нашыя сяляне ідэова слабыя і цёмныя; яны гатовы называць сябе кім хоча хто ад іх якога назову. Жывецца ў нашай вёсцы сялянам цяжка.

Наша вёска вялікая, ёсьць каля 200 хатаў. У ваколіцы нашу вёску ўважаюць багатай. Прад вайной збудавалі ў нас царкву і школу. Школьны будынак даволі вялікі. Цяпер у нас польская школа і месьціцца ў гэтым будынку. А трэба, каб у нас была школа беларуская, бо нашыя дзеці гавораць толькі пабеларуску. Пачатковыя школы на ўсім сьвеце ў роднай мове вучняў, а ў нас наадварот. У гэтай польскай школе ёсьць двух вучыцялёў. Адзін вучыцель паходзіць з Усходняй Беларусі, але сябе ўважае вялікім паляком. Ён стараецца нашую моладзь перарабіць на палякоў, але не ўдаецца. Адзін раз задумаў гэты пан зладзіць польскае прадстаўленьне. Паклікаў вясковых дзяцей і хлапцоў ды давай вучыць папольску. Нашая моладзь папольску гаварыць ня ўмее. З гэтага няма ніякага дзіва, — мы беларусы і гаворым між сабою пасвояму—пабеларуску. Нашая моладзь, як і ўсе старэйшыя, любяць сваю родную мову і яе цэняць. Вучыцель паляк хоча, каб нашая моладзь гаварыла папольску. Вось адзін хлапец у прадстаўленьні сказаў папольску гэтак: „Кто мі так тэ друты покшэнціл". За гэта вучыцель сагнаў яго з сцэны і закрычаў: „цо, ты бэндзеш з польскей мовы сень сьмяць? Хлапец прабаваў тлумачыць, што ён хацеў добра гаварыць папольску, але ня ўмее, але вучыцель ня слухаючы выгнаў з школы хлапца на двор.

Другі вучыцель паходзіць таксама з Беларусі — з пад Горадні, але пабеларуску ніколі не гаворыць. Гэтыя вось вучыцялі, беларускія палякі, задумалі нашую моладзь арганізаваць у польскую арганізацыю і залажылі „Коло Млодзежы Людовэй". У гэтае „кола" запісалі некалька хлапцоў і дзяўчат. Дзяўчаты гэтыя кончылі ў Міры 7 аддзелавую школу і навучыліся „на паняў". Яны з сваімі равесьніцамі, што ў Міры ня вучыліся, і спатыкацца ня хочуць. Гавораць спаткаўшыся ў пільнай патрэбе з людзьмі папольску, сябе ўважаюць „высока вучонымі і надта разумнымі". Словам, недарэчныя дзяўчаткі. Яны ня ведаюць нават таго, што стыдна выракацца сваіх бацькоў і той мовы, у якой маці найгарачэй прамаўляла, іх гадуючы. Птушак пазнаюць па лёце, а разумных людзей па паступках. Дык пазнайма і нашых „вучоных" дзяўчат.

Яны ўсе надта сквапна ўглядаваліся ў вочы маладога вучыцеля. Але ён ня турак і ўпадабаў толькі адну. Тады нашыя „вучоныя" дзяўчаты ўдэрылі ад вучыцеля ў хамут і выпісаліся з „кола". І гэтыя яшчэ выйгралі крыху, бо тая, быццам каханая вучыцелям, зусім прайграла. Вучыцель яе „сромотне" кінуў. Агулам кажучы, жаночая моладзь у нашых ваколіцах нейкая слабая. Прычына гэтаму — бязідэйнасьць.

Дарагая моладзь, любі сваё роднае: мову, звычаі, песьню і свой народ! Працуй для дабра свайго народу, дык будзеш здаволена з жыцьця, знойдзеш шчасьце сярод сваіх і ня будзеш асьмеенай і скрыўджанай чужымі.

М. Клін.

Пачынаючы ад м. студзеня 1935 г. будзе выходзіць у Вільні беларускі літаратурна-навуковы часапіс

„ПРАМЕНЬНІ"

«Праменьні» будуць выходзіць раз у тры месяцы, у разьмеры чатырох друкаваных аркушоў (64 стар.). Кожная кніжка будзе мець каляровую вокладку. У часапісе будуць зьмяшчацца тэксты прыгожае літаратуры (вершы, апавяданьні), навуковыя артыкулы з галіны беларускае літаратуры, мастацтва, гісторыі, этнографіі, рэцэнзіі літаратурных твораў і навуковых працаў, а так-жа запемкі з беларускага літаратурна-навуковага жыцьця. Асаблівая ўвага будзе зьвернута на аддзел прыгожае літаратуры, маючы наўвазе згуртаваць каля часапісу ўсіх беларускіх поэтаў і пісьменьнікаў Заходняе Беларусі. Часапіс будзе выдавацца пры Беларускім Інстытуце Гаспадаркі і Культуры.

Рэдакцыя зьвяртаецца да ўсіх нашых поэтаў, пісьменьнікаў, а так-жа навуковых працаўнікоў з просьбаю прысылаць загадзя свае творы дзеля друкаваньня ў часапісе. Адначасна Рэдакцыя зьвяртаецца да ўсяго Беларускага Грамадзянства з просьбаю матар'яльнае помачы на выдавецтва „Праменьняў," ці то ў форме аднаразовых ахвяраў, ці сталых месячных складак. „Праменьні" маюць выдавацца із складак беларускага грамадзянства, дзеля гэтага кожная помач ёсьць вельмі пажаданай. Таксама ўжо можна прысылаць падпіску. Падпіска на год — 4 зал.; на паўгода — 2 зл.; цана асобнае кніжкі — 1 зл.

Адрас Рэдакцыі: Вільня, Завальная вул. № 1—3.

РЭДАКЦЫЯ.

Starosta Grodzki Wileński
L. dz. B.R.I/16.

Wilno, dn. 28.XI.1934 r.

Do
Pana A. Šutowiča
Wydawcy czasopisma „Biał. Krynica"
Ul. Zawalna 1—1.

W związku z notatką pt. „Listy ze wsi", jaka ukazała się w Nr. 30 czasopisma „Białoruska Krynica" z dn. 30.VIII 1934 r., na podstawie art. 21 Dekretu w przedmiocie tymczasowych przepisów prasowych (Dz. Praw. P. P. Nr. 14, poz. 186) i z zachowaniem przepisów tego artykułu, proszę o wydrukowanie następującego sprostowania:

Nieprawdą jest, by Ratkiewicz i Hurski w czerwcu 1934 r. albo w innym czasie przez Komisarjat P.P. w Baranowiczach byli zatrzymywani za używanie mowy białoruskiej, natomiast prawdą jest, że Ratkiewicz i Hurski przez Komisarjat P.P. w Baranowiczach zatrzymywani nie byli i nie sporządzano na nich żadnych doniesień za używanie mowy białoruskiej.

Nieprawdą jest, jakoby st. poster. Doleżałek z Posterunku P.P. w Lachowiczach interwenjował kiedykolwiek przeciwko M. Paszkowskiej za rzekome posługiwanie się przez nią językiem białoruskim. Natomiast prawdą jest, że st. poster. Doleżałek przeciwko M. Paszkowskiej za używanie języka białoruskiego nigdy nie występował.

Nieprawdą jest również że podczas „Święta pieśni" we wsi Wolna miejscowy policjant z wójtem gminy wolniańskiej zabraniał kierownikowi szkoły powszechnej w Lichosielcach śpiewać pieśni białoruskie. Natomiast prawdą jest, że podczas „Święta Pieśni" we wsi Wolna brał w niem udział kierownik szkoły powszechnej w Lichosielcach i że dzieci szkolne, pozostające pod jego kierownictwem, śpiewały pieśni białoruskie.

Starosta Grodzki.
(T. Wilowieyski).

Dr. St. Hrynkiewič.

Chwaroby weneryčnyja.

Siarod roznych pošaściaŭ, ad jakich stohnie amal nia ŭsia čaławieckaść, chwaroby weneryčnyja zajmajuć ważnaje miesca. Časta każuć ab ich „chwaroby sakretnyja", „saromliwyja", bo heta adna z tych wialikich niadużaściaŭ, jakich ludzi saromiacca, z jakimi chawajucca pierad samymi blizkimi; jašče każuć na ich saromliwyja chwaroby dziela taho, što ŭ pieršuju čerhu i najčaściej prajaŭlajecca chworaść na orhanach „saromliwych" — płočnych. Chwaroba wiadomaja zdawion daŭna. Historyja pakazwaje, što pieršyja wiestki ab syfilisie (adna z weneryčnych chwarobaŭ) majem u Eŭropie ŭžo ŭ kancy XV stahodździa. Prywiaźli jaje ŭ Eŭropu z Ameryki spadarožniki Kolumba, jaki pieršy pierapłyŭ akian.

Kali spynimsia na syfilisie, dyk pabačym cikawaje źjawišča, hledziačy adno ŭžo z boku nazowy chwaroby. Nawukowa syfilis zawiecca jašče inakš: lues (tamu i chwaroby luetyčnyja). U narodzie u roznych staronkach majem tutaka roznyja mianiuški. Doŭha na syfilis kazali ŭ zachodniaj Eŭropie „hišpanskaja chwaroba" dziela taho, što zaraza henaja išła ŭ Italiju z Hišpanii ŭ paru wojnaŭ hišpanska-italjanskich. U Francyi zwali jaje „chwarobaju italjanskaju" dziela tych samych pryčynaŭ. Uschodniaja Eŭropa paznajomiłasia šyraka z syfilisam u paru Napoleonskich wojnaŭ, stul našyja dziady miž inšym i wiedali ab „chwarobie francuskaj", inakš prosta ab „prancach".

Armii Napoleona — francuzy, niemcy i inšyja narody — pryniaśli „prancaŭ" na Biełaruś u 1811 h. Zaraza doŭha nia trywała, astalisia ŭ paasobnych miascoch maleńkija žarały chwaroby, adnak na Biełarusi da apošniaje wajny 1914—20 h.h. była jana dawoli redkim źjawiščam. Asabliwa heta charakterny mament, kali padumać, što ŭ paasobnych krainach na zachadzie jošć prawincyi, dzie kožny druhi, abo i čaściej, byŭ zarażany syfilisam. Pryčynaŭ hetaha źjawišča było šmat. Najważniejšyja pryčyny — heta mała raźwity na Biełarusi promysł, słabyja šlachi komunikacyjnyja, mała miestawych centraŭ z „miestawaju kulturaju", mały emihracyjny ruch žycharstwa na Biełarusi. Biazumoŭna, nia treba zabywacca ab adnym z dziejnikaŭ, ab jakim mała haworycca, a jaki jhraje pieršaradnuju rolu, — heta rowień moralny i reihijny masaŭ biełaruskaha sialanstwa. Surowaja maralnaja čyścinia narodu spyniła-b, mo' i pry inšych umowach wonkawych, raźwićcio chwaroby.

Każu hetak było da wajny. Wajna z jaje rastruskami, pieramienaju adnosinaŭ da prablemaŭ i prajawaŭ žyćcia, abiazcanieńniem wysokich ideałaŭ, imknieńniem da ździejśnieńnia mirażu ščaścia ci imknieńniem zabycca ab usich złybiadach prywiali da wialikich pieramienaŭ u płaščyni moralnaha, zdarowaha, fizyjolohičnaha świetahladu pradstaŭnika nia tolki našaje intelihiencyi ci rabotnictwa, ale i sialanstwa. Wandroŭka ŭciekačoŭ u najhoršych umowach fizyčnych i psychičnych, žyćcio ŭ pryfrantowych pałosach, badzieńnie na prymusowych pracach, ahulnaja halita, epidemii chwarobaŭ pry repatryjacyi, pieraliwy sotniaŭ tysiač najbolš roznajakich ludziej u armijach rasiejskaj, niamieckaj, a potym balšawickaj i polskaj — woś dzie pryčyny taho, što chwaroby weneryčnyja zalili šyroka našuju staronku. Nia maju pad rukoju statystyki, nia wiedaju na't, ci jana raspracowana, adno treba skazać, što biazumoŭna „saromliwyja chwaroby" siańnia, a jašče bolš u budučyni — heta nie abstrakcyja, a sprawa nadta kankretnaja.

Weneryčnyja chwaroby — heta balačka hramadzkaja, dziaržaŭnaja, chwaroby henyja pobač z suchotami pahražajuć ciažkoju dolaju budučym pakaleńniam. Woś čamu cikawicca tutaka dziaržawa. Miž inšym u Polskaj Respublicy budzie wydany zahad ab prymusowym lačeńni syfilisu na košt chworaha ci hminy, ci na't dziaržawy. Chwory, jaki zachacieŭ by zataić chwarobu, budzie karany, jak dziaržaŭny prastupnik. Kožny doktar miecimie zahad danasić da peŭnych ustanowaŭ ab tym, što taki i taki chwory.

Z hetaha można sudzić ab wialikaj niebiaśpiecy syfilisu. Na zachadzie Eŭropy daŭno dumajuć adumysłoŭcy z roznych halinaŭ medycyny i hramadzkich nawukaŭ, što rabić, kab spynić razwoj chwaroby.

A chwaroba strašnaja nia tolki dla budučych pakaleńniaŭ. Niaščasny toj čaławiek, chto źwiedaŭ zarazu na sabie. U narodzie našym mała pokazak ab prancach. Adnu takuju charakternuju (z Fedaroŭskaha) pierakażu: „Tak rok adzin čaławiek z Snapkoŭ byŭ wielmi chwory na prancy. Jon da znacharoŭ jeździŭ, da dachtaroŭ usiudy — nichto radački daci nia moh. Tak jon śmiardzieŭ usio, što jaho z chaty wyhaniali. Jaho užo čysta prancy razšaptali. Bywała, jak wyjduć chatnija, dyk jon uwojdzie na mamencik pahrecca, dy znoŭ uciakaje, kali uhledzić, što iduć". Dalej u pokazcy hutarka, jak Maci Božaja adratawała biednaha čaławieka.

Tolki padumać, jakaja dola hetkaha čaławieka! — nichto, na't swaje chatnija, nia choča trymać u chacie struplawataha čaławieka, ad jakoha idzie błahi pach, dy ad jakoha można zarazicca. Jašče bywajuć i horšyja losy syfilityka. Kali syfilis dojdzie da mozahu, chworamu moža adniać ruki i nohi, čaławiek biaz pomačy kroka nia pojdzie, abo jašče mahčymaje i horšaje — čaławiek warjacieje, hublaje zusim, jak każuć, swoj woblik čaławiecki.

Woś čamu treba, kab świadomy hramadzianin wiedaŭ, što takoje chwaroby weneryčnyja, skul jany biarucca, jak można na ich zachwareć, jak ad ich lekawacca i što pahražaje čaławieku mała rupliwamu ab swajo zdaroŭje.

Usie chwaroby weneryčnyja zaraznyja, jak tyfus i chalera, tolki pry apošnich i sam chwory i ŭsie kala jaho wiedajuć ab chwarobie, usie bačać haračku, niadużaść, kožny wiedaje, što nielha siadzieci biaździejna, što treba pamahać, ratawać. Chwaroby-ž weneryčnyja sakretnyja, ab ich moża nichto, na't sam chwory, ničoha nia wiedać. Prykładam tryper (gonorhea) trymajecca najčaściej wykłučna płočnych orhanaŭ. Z trypram lohka schawacca ad samych blizkich ludziej.

Pry syfilisie, u rańniuju paru chwaroby, jošć wysypka. Mała chto wiedaje, što henaja wysypka zaraznaja. Chwory z wysypkaju chodzić, pracuje, jeść. Karystajecca tym samym ručnikom, śpić u adnym łožku, nosić supolnuju wopratku, raspaŭsiudžywajučy hetkim čynam chwarobu, a nichto jaho nie ścierażecca. Hetak pašyrajecca chwaroba, dziakujučy jakoj hetulki rodziacca kalekami, ślapymi, hłuchimi i niamymi, dziakujučy jakoj hetulki durnych. Dziakujučy weneryčnym chwarobam najčaściej bywajuć śkidyšy ŭ žančyn u ciažku. U henych chwarobach častaja pryčyna tych žanockich niadużaściaŭ, jakija pačynajucca paśla žanimstwa ŭ zdarowych dahetul dziaŭčat.

Medycyna wiedaje try hałoŭnyja weneryčnyja chwaroby: syfilis, tryper, miakki šankier. (*d. b.*).

Redaktar Jan Paźniak. Biełaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny ŭ Wilni, Zawalnaja 1—3. Wydawiec A. Šutowič